

Роман
Пономаренко

Дайте їм шабель, хлопці!

Кавалерія в Геттисберзькій
кампанії літа 1863 року

Київ 2026

Пономаренко Роман

«Дайте їм шабель, хлопці!»: Кавалерія в Геттісберзькій кампанії літа 1863 року. — Київ : Видавництво Руслана Халікова, 2026. — 148 с.

У книзі детально висвітлено дії кавалерії Конфедерації та Союзу під час Геттісберзької кампанії червня-липня 1863 року. Особливу увагу приділено найбільшій кавалерійській битві на Американському континенті – бою біля Бренді-Стейшн. Автор також дослідив низку інших важливих кавалерійських сутичок цього періоду, зокрема участь кінноти безпосередньо в битві під Геттісбергом. Окремий розділ присвячено суперечливому рейду кавалерії конфедератів у тил армії Потوماку та його впливу на перебіг кампанії. Видання доповнене значною кількістю історичних фотографій та ілюстрацій, що допомагають глибше зрозуміти події та атмосферу епохи.

ISBN 978-617-8310-66-0

(с) Роман Пономаренко, текст, 2026

(с) Дон Трояні, картини, 2026

(с) Анастасія Уразбаєва, історичні мапи,
дизайн обкладинки, 2026

Зміст

Передмова	5
Частина 1 — Битва у Бренді-Стейшн	7
Джеб Стюарт і його кавалерійська дивізія	8
Кавалерія конфедератів збирається в рейд	13
План і сили північан	16
Атака Б'юфорда	19
Конфедерати вибудовують лінію оборони	22
Угрупування Грегга вступає в бій	27
Бій за Флітвуд-Гілл	30
Спроби Б'юфорда переломити хід битви	38
Наступ дивізії Дюффе	42
Відступ північан	46
Втрати	48
Цікаві аспекти битви	50
Реакція й наслідки для армії Союзу	52
Невтішна перемога	55
Частина 2 — Бої в Лаудонській долині	59
Всі шляхи ведуть до Елді	60
Томас Россер вступає в бій	62
Поразка 1-го Массачусетського та 4-го Нью-Йоркського	65
Федерали рятують становище	67
Втрати, результати та наслідки	70
Фіаско полковника Дюффе	72
Частина 3 — Рейд Стюарта	77
Амбітні плани конфедератів	78
Обхід армії Потوماку	80
Бій у Гановері та кінець рейду	84
Холодна Зустріч	87
Частина 4 — Кавалерія в битві під Геттісбергом	91
Джон Б'юфорд починає битву	92
Бій при Лоттс-Фарм	99
Як Кіппатрик став вбивцею кавалерії	105
Частина 5 — Завершальний етап кампанії 4 – 14 липня	109
Бій на перевалі Монтерей	110
Вільямспорт, Хейгерстаун, Фоллінг-Вотерс	115

Висновки	126
Історичні картини авторства Дона Трояні	129
Додатки	137
Джерела та література	147

Передмова

Громадянська війна в США стала однією з останніх масштабних воєн, в якій кавалерія зберігала помітну роль протягом усього перебігу конфлікту. І в армії Союзу¹, і, особливо, в армії Конфедерації, кавалерія вважалася елітним родом військ, а служба в ній сприймалася як почесна й приваблива.

Первинним завданням тогочасної кінноти була розвідка. Згодом до цього додалися стрімкі рейди в ворожі тили з метою руйнування комунікацій і знищення об'єктів, віддалених від лінії фронту. Під час фронтових операцій кавалерійські з'єднання діяли в інтересах польових армій, виконуючи функції охорони, розвідки та ураження ворожої логістики. Під час подібних місій нерідко спалахували запеклі кавалерійські бої — кіннота проти кінноти.

Однією з найголовніших подій війни є Геттісберзька кампанія. Її кульмінацією стала битва під Геттісбергом 1-3 липня 1863 року, яка є головною битвою Громадянської війни в США. В ній федеральна армія Потомак генерала Джорджа Міда зупинила наступ конфедеративної армії Північної Вірджинії генерала Роберта Лі. Цим пояснюється чимала увага до цієї битви з боку військових істориків не лише США, але й світу. Поразка в ній не просто означувала собою програш до того цілком успішної кампанії, але й стала точкою неповернення для конфедератів: втративши більше 23 000 вояків, армія Лі більше ніколи не зможе перейти в наступ.

Основне місце в цих подіях займала піхота. Разом з цим, Геттісберзька кампанія є показовим прикладом дій тогочасної кавалерії. Тому у цій книзі ми сфокусуємо свою увагу на найважливіших діях кінноти обох сторін у період кампанії. Ми детально розглянемо найбільшу кавалерійську битву на Американському континенті — битву у Бренді-Стейшн 9 червня 1863 року, з якої ця кампанія фактично почалася. Приділимо увагу запеклим боям у Лаудонській долині 17-21 червня. Розглянемо дії кавалерії напередодні та безпосередньо в битві під Геттісбергом і на завершальному етапі кампанії.

Головними джерелами, на які спирався автор, стали «Офіційні записи» — опублікована наприкінці XIX століття повна збірка бойових рапортів, звітів, донесень, зведень, листування та інших паперів воєнного часу обох протиборчих сторін. Це величезний архів документів епохи, який сьогодні доступний будь-якому досліднику. З них три грубі томи присвячені Геттісберзькій кампанії та подіям навколо неї. Аналіз цих документів, зокрема бойових рапортів і донесень, дозволяє всебічно розглянути різні аспекти участі кавалерії Союзу та Конфедерації у цих подіях.

Автор висловлює щире подяку відомому американському воєнному художнику Дону Трояні, який люб'язно дозволив використати свої картини для ілюстрування даної книги. Зазначимо, що це перше в Україні офіційне видання робіт Дона Трояні.

Автор сподівається, що книга не лише приверне увагу українського читача, але й підвищить інтерес в Україні до Громадянської війни в США.

1 Після сецесії південних штатів і спалаху Громадянської війни, північні штати, які залишилися у складі США, іменували як Союз (Union). Назва США щодо них, здебільшого, не використовувалась. Проте в офіційній військовій номенклатурі Союзу назву «США» застосовували до кадрових підрозділів армії США, які воювали на союзному боці.

9 червня 1863

Частина 1

Битва у Бренді-Стейшн

Джеб Стюарт і його кавалерійська дивізія

Після перемоги конфедератів у битві при Чанселорсвіллі на початку травня 1863 року, командувач армією Північної Вірджинії генерал Роберт Лі вирішив не зупинятися на досягнутому. Він резонно вважав, що перебуваючи в обороні, його армія нічого не досягне. Справді, хоча війська Лі тепер й відчували чималий моральний підйом, проблеми з постачанням ставали все виразніші. Ресурси Півдня були вичерпані, тому його захисники голодували, і здебільшого виглядали як обірванці, а не як солдати звияжної армії.

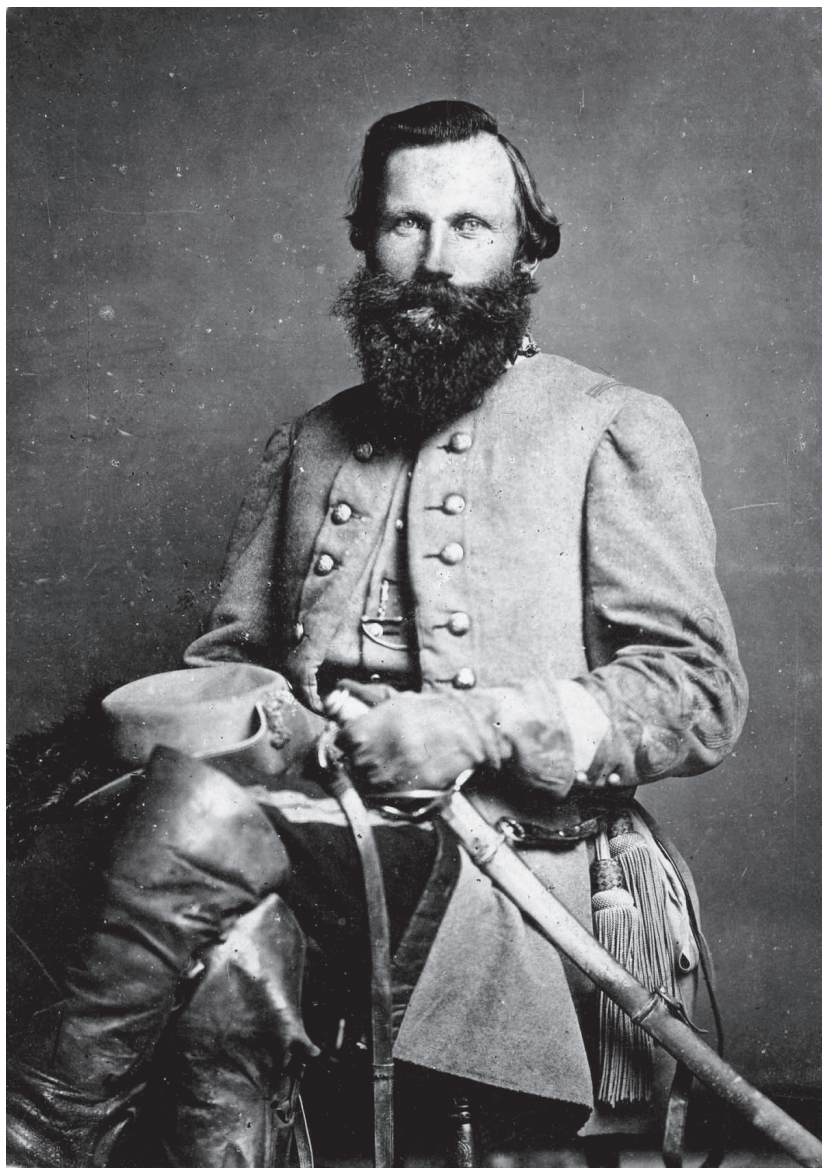
У цих умовах, Лі вирішив перехопити ініціативу, здійснивши вторгнення в Меріленд та Пенсильванію. Він сподівався відтягнути федеральну армію Потомаку з Вірджинії, заманивши її в горбисту місцевість неподалік пенсильванського містечка Геттісберг, де нав'язати битву та розгромити. Це б поставило під загрозу столицю Союзу Вашингтон, і змусило противника відмовитися від наступальних дій проти столиці Конфедерації — Ричмонда. І може, навіть, спровокувало б початок мирних перемовин.

До початку літа 1863 року Лі закінчив реорганізацію армії, розділивши її на три піхотних корпуси та кавалерійську дивізію. Як зазвичай, план Лі був хитромудрий і оригінальний: з місця зосередження під Фредеріксбергом його піхотні корпуси по черзі мали потай вирушити в північно-західному напрямку, рухаючись окремими колонами різними дорогами. Кавалерія мала виступити заслоном, який приховає пересування військ від командування північан. Висування піхотних корпусів розпочалось 3 червня.

Кавалерійською дивізією командував 30-річний генерал-майор Джеймс Стюарт, більш відомий як «Джеб»². На літо 1863 року він був найвідомішим кавалерійським генералом Півдня. Майже всі історики сходяться на тому, що він являвся еталонним взірцем класичного «південного джентльмена». Історик К. Сміт охарактеризував його наступним чином: *«Стюарт був утіленням шляхетності — це був справжній джентльмен із лицарським характером, яким і належало бути південцю. Його діями керували правила кодексу честі, жити за якими багато хто лише марно прагнув»*. Інший історик Б. Похенка писав: *«Стюарт, як ніхто інший, був втіленням якостей, властивих справжньому кавалеристу Конфедерації, поєднуючи в собі такі риси, як натиск, честолюбство та віру в кінцевий успіх»*.

Стюарт вирізнявся особистою хоробрістю, наполегливістю і прекрасним тактичним чуттям. Проте в нього були й недоліки. Перш за все — нездатність досягнути велику стратегію й охопити більшу картину, ніж та, що була перед очима. Роберт Лі добре знав це слабке

2 Прізвисько походить від його ініціалів: J.E.B.

Джеб Стюарт (1833-1864) був 13-м у рейтингу з 46 кадетів свого випуску Вест-Пойнта 1854 року. В 1859 році у званні лейтенанта кавалерії США він брав участь у придушенні бунту аболіціоніста Джона Брауна. Тією операцією командував полковник Роберт Лі

місце свого командувача кавалерією. Коли при Чанселорсвіллі був поранений генерал Томас «Стоунволл» Джексон, Стюарт тимчасово очолив його 2-й корпус, з 3 по 6 травня 1863 року. Очікувалося, що він стане наступним командиром корпусу, проте на цю посаду Лі призначив генерала Річарда Юелла. Як зазначив К. Сміт, Лі *«розумів, що цей яскравий кавалерійський командир потребує поводиря з твердою рукою, що може направити його у стратегічному плані»*. Цим поводирем Лі бачив себе, і, треба сказати, непогано з цим справлявся.

Також серед недоліків генерала були зайва самовпевненість і схильність до самовихваляння. Своїм зовнішнім виглядом він незмінно привертав увагу — яскраво-жовтий пояс, сірий плащ із яскраво-

червоною підкладкою та капелюх, прикрашений страусовим пір'ям. Багато в чому все це стало результатом перших двох років війни, коли його кавалерія майже не знала поразок, записуючи на свій рахунок один успіх за іншим.

Головним завданням дивізії Стюарта в армії Лі була розвідка, прикриття військ від розвідників ворога і здійснення рейдів у ворожі тили. В 1862 році Стюарт здійснив два зухвалі рейди в тили армії Потомаку, відомі як 1-й та 2-й «рейди Стюарта навколо Макклеллана». Під час них він скував тисячі ворожих солдатів та здобув важливі розвідувальні дані. На Півдні ці події стали легендарними.

В другій половині травня 1863 року кавалерійська дивізія Стюарта складалася з трьох бригад, якими командували бригадні генерали Вейд Гемтон, Вільям «Руні» Лі та Фітцг'ю Лі, загальною чисельністю біля 4500 вояків.

20 травня 1863 року Стюарт розгорнув штаб дивізії у містечку Калпепер, що лежить на північний захід від Фредеріксберга. Скеруванню сюди кінноти сприяли два фактори. Калпепер замислювався як перевалочний пункт для військ південців і Стюарт мав забезпечити їх прикриття від розвідки та раптових атак північан. Також у цьому районі були ще не зачеплені війною багаті пасовиська, тому конфедерати могли добре нагодувати своїх коней перед черговою кампанією.

За 10 кілометрів на північ від Калпепера знаходиться залізнична станція Бренді-Стейшн. Її район Стюарт обрав для дислокації дивізії, розбивши табір на березі річки Раппаханнок. На новому місці він одразу почав проводити активну демонстрацію присутності. 22 травня

Армійські фургони на головній вулиці Калпепера, світлина 1862 року. Через рік цією вулицею їхала кавалерійська дивізія армії Північної Вірджинії

